

BERTSOLARIEN LENENGO BARRIAK

(Zamakola Arratiarrak)

BARRI GITXL—Bertsolaritza ez da Euskalerrian atzo goizekoa.

Bertsokak bapatera atera eta elkarri kantuz botateko oiturea eta orretarako erreztasuna euskaldunen artean oso antxiñakoa, ia euskerea bera baizen zarra da nonbait. Gaur, alan dalakoan gagoz. Baiña, arritzekoa bada bere, bertsolarien aitamenik ez dogu entzun edo ez dogu irakurri, naiko oraintsurarte, XIXgarren gizaldian sartu arte.

Baziran, bai, azterren batzuk, lorratz batzuk, baiña gauza argi eta garbirik ez.

*

EROSTARIAK.—Antxiña bateko Aitor zalakoaren kontuak buru beroen batek asmutzat euki arren here, or daukaguz ez ain antxiña-antxiñako andra batzuen izenak, andra erostari edo illetariak. Illeta baten inguruan bapatean asmuta, sekulako eresiak, sekulako bertsokak itxi euskuezan, agoz ago errian zabaldu eta gero liburuetan jasota eldu jakuzanak.

Y ¶

LEGEDIETAN.—Lege batzuetan bere bada aztarren-txoren bat edo beste. Inñoren lotsagarrizko bertsorik zabal-tzea galazota egoan. Au, orraitio, beste leku askotan jazoda eta oitura ori, auzoan zeozer jazo dala-ta bertsokak aterate, ez da bertsolaritza garbi-garbia. Bertsolari ez danak here, ixilpean burua gordeta, egin leiken gauzea da.

IZTUETA.—Bertsolaritzaren ezaupidea, benetako bertsolarien barri zabaltzea, XIXgarren gizalditik onakoa da, erromantikoen egunetakoa.

Aspaldi baten Etxeparek euskereari bota eutsan oivaren antzekoa botaten deutse gizon barri batzuk bertsolaritzari: ator plazera, agertu adi mundura.

Gizon onein artean bat ikus ten dogu geien izentauta: J. Inñazio Iztueta, giputza, dantza-maisu eta idazle izen andikoa. Au izan ei zan bertsolariak lenengoz aitatu zituen, bertsolaritza illunpetik atera ebana.

Alan bere, Iztuetari ezer kendu barik, ez daigun aiztu badaukela giputz onek Bizkaian aurrelari bat: J. Antonio Zamakola, arratiarra, Dimako semea, beste Zamakola ospetsu baten anaia.

* *

IRU ZAMAKOLA.—Askok ez dabe ezagutzen Zamakola bat baiño: Simon Bernardo, Bilbo aldeko gorabera ta zarraparra batzukaitik oso entzuna egin zana.

Beste bi here bedira, etc bear bada, munduan zear Simon Bernardok baiño izen andiagoa dauke.

Bata abadea izan zan eta Amerikan, Perun, Arequipedealdean izen andia itxi dau, an egin eta eragin zituen erriarentzako lanakaitik, eta idatzi zituen liburu batzukaitik.

Bestea lege-gizona eta eskribaua izan zan Madrillen. Ezaguna berau, ez lege-gizon lez bakarrik, bai erri-soñu, erri-dantza eta erri-bertso zale lez bere.

Ortik etorri jakon ospea mundu guztian zabaldu da. Batez here, musikalarieen artean.

Euskaldunontzat *Historia de las Naciones Bascas* idatzi eban, iru tomotan.

Ain zuzen, liburu onetan dator bertsolarien eta bertsolaritzaren aitamena, Iztuena-rena baiño urteak lenagokoa. Eta ez aitamen utsa eta otza, beroa eta goramenezkoa baiño.

* fi *

DURANGOKO ZIDARGILLEAK.—Zamakola oni zor deutsagu Durangoko anai ospetsuon lenengo berri emotea here.

Anai bi ziran: Joan Kruz eta Antonio, soiñularia eta bersolaria bata, eta bestea, dantzaria.

Euren arreba bat lagun ebela, irurek ibilten ei ziran erririk erri, bai Bizkaian eta bai inguruko erri askotan, errietako jai-egunak alaitzen.

Bear bada, oindiño ez gagoz emen benetako bertsolari-giro baten.

Juan Kruz orrek bere biziko gatza eta piperra ei eukan bertsogintzarako, baiña bapateko bertsorik botaten ekianik ez dakigu. Zamakolak ez deusku or argi andirik emoten.

* *

BENETAKO BERTSOLARITZA.—Benetako bertsolaritza, otoz otoan bertsoak asmau eta bertsolariak bertsolariaz batak besteari erantzunez kantari ekitekoa, bi edo iru alderditik erakusten deusku arratian onek.

ELERTIA

Lenengo ta bein, Euskalerriko gauza nabarmen arrigarrizat dauke.

Arrigarrizat dauka eskolarik bape bako gazteak bertotan ain ederto egitea.

Idazten edo irakurten ez dakienak izan arren, baserriputillok gauza dira gau osoan bertsozko kantuz isildu barik ekiteko.

Eta zelango gaztez eta zelango zorrotzasunaz, gero!

Jakitunenak bere arriturik isteko moduan.

Ikusgarria izaten ei da euren artean zeingeiagoka biziak ipinten ikustea, ia zeinek obeto eta luzaroago ekin, emondako gai baten aritik urten barik, bertsoak asmetan, gelditzeko astirik ez daukela.

% s:

ERREZTASUNA.—Zamakolak uste dau euskaldunari bertsoarako erreztasun au euskereak berak emoten deutsal.

Euskerea berez ei da esanguratsua gozoa, soiñua aberatsa, eta orregaitik ei da beste izkuntza asko baiño egokiagoa bertsozintzarako.

Bertsotan ekiteko ereak edozein ordutan, edozein egunetan sortu daitekez. Ez bakarrik jaietan, bai lanerako ordutan bere.

Zamakolak bere senide baten etxean entzun ei eban bertso-saiorik zoragarrienetako bat. Eta ondo barruan gelditu jakon gogoan.

ARTAZURIKETAN.—Auzoko lagunak etorri jakez artazuriketan laguntzeko. Eta or berotu clira gazte bi, ia zeinek bertso obeak bota.

Gaia: an artazuriketan batuta dagozanen alderdi onak eta txarrak edo ez ain onak.

Gazte batak alde batera eta besteak bestera.

Batak asi eta besteak jarraitu.

Zamakola eztitan dago entzuten eta laster agindu deustoz entzule bati lurra eta papery ekarri eta dana paperera aldatzeko.

Ordu bitik gorako ekitaldia izan da gazte biena.

A eizan gatza eta zorrotzasuna! A entzuleen barre gozatsu egitea! Ez ei zan entzun, bear ez zan eztenkada gogorrik eta iñor minduta gelditzeko ezer, gaiñera.

ETORRI-BARRIARI.—Bertsotarako era ona izaten ei ban auzotarren bat, urte luzeetan erbestean bizi ta gero, ..tzera etorten zanean bere.

Bizkaitarren artean, orduan, oiturea ei zan auzoko guztiak jai egitea.

Etorribarriari ondo etorririk biotzetikoena egin bear ei akon. Guztiak joango ei ziran lagun zarrari besarkada esua emoten.

Eta, gero, jaia, tuntun, txistu, alboka ta guzti.

Eta an izango ei ziran bertsolariak bertso-kantari, entzule gutien atsegingarri.

* *

AGATE DEUNA.—Urte barruan berarizko bertso-eguna izaten ei zan Santa Ageda bezpera.

Egun ori ez zan, antza, gaurko egunetan bazterrik geietan egiten dan lez, ospatzen, buruz ikasitako bertsoak aabilliz. Egun orretan batzen ziran arrautza, lukainka eta ;aiñerako eskupekoak bertso ederren sari izan bear eben.

Eta or zan gazteen alkarren leian ibiltea, zeinak bertso-ikerderrenak asmauko euren neskatillentzat. Olantxe irajazi bear zan onein biotza eta on-eretxia.

Orretarako bertsoak atera bearra, edo beste bertsolarien jaien laguntasuna.

Ez zan dana Santa Agedaren omenerako.

IZTUETA BAIÑO LENAGO.—Zamakolak emondako igitasunok (amaitzeko esan daigun) 1818garren urteen aritara emondako liburu batekoak dira, gitxienez Iztuetaren iburua baiño sei urte lenagokoak; eta berak ikusitzat emoen dituen barriak bera Madrillera aldatu baiño lenego zorrikoak dirala dirudi, ogetabosten bat urte lenagokoak.

Zamakolak ez deusku bertso-apustu andirik aitatu; ez icusku bertso-erik emon; baiña bertso-eritzaren muiña ez leusku txarto azaldu.

Ia errikoia, etxeoago eta barrukoago aurketzu deustozula esango neuke, zeingeiagoka utsa baiño geiago auzo-oen arteko oitura maitagarria.

Erdel-litaraturan erri-bertsoai euren garrantzia emoen jakin ebanak euskal-bertsolarien balioa ikusten eta neurzen ez eban txarto jakin. Iñok ez dagiola autormen au ikatu.

Gure bertso-eritzaren lenengo barri-emoillea eta gorazaillea J. Antonio Zamakola (edo Iza Zamakola) da, Bizkaiko semea, arratiarra, Diman jaioa.